

Darba drošības instrukcija
darbam ar nemehanizētiem (rokas) instrumentiem

(tai skaitā galdnieka rokas instrumentiem)

DDI - 12 - 2023

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 749 "Apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos" no 2010.gada 10.augusta

Vispārējās darba drošības prasības

1. Nosacījumi attiecīgā darba iepildei

1.1. Patstāvīgi darbu drīkst veikt personas ne jaunākas par 18 gadiem, kurām veikta obligātā veselības pārbaude (OVP) pirms stāšanās darba tiesiskajās attiecībās, veikta ievadinstruktaža, sākotnējā instruktaža darba vietā un apmācīti droši darba paņēmieni*.

*Nosacījumi par vecumu un OVP nav attiecināmi uz izglītojamiem mācību iestādē, mācību procesā.

1.2. Atkārtotu darba drošības instruktažu veic, lai atgādinātu darba aizsardzības noteikumu un instrukciju prasības, pārbaudītu un paaugstinātu nodarbināto zināšanas:

* darba ņēmējiem - reizi divpadsmit mēnešos;

* izglītojamiem - ne retāk kā reizi sešos mēnešos (uzsākot pirmo mācību pusgadu un uzsākot otro mācību pusgadu);

* neplānotu instruktažu - ja nodarbinātajam mainās darba apstākļi, darba raksturs, darba vieta, darba aprīkojums, tehnoloģiskais vai darba process; noticis nelaimes gadījums vai konstatēta arodslimība (instruktažu veic tiem nodarbinātajiem, kuriem ir līdzīgi darba apstākļi vai kuru darbs saistīts ar notikušo nelaimes gadījumu darbā vai konstatēto arodslimību; nodarbinātais pārtraucis darbu uz laiku, kas ilgāks par sešdesmit kalendārām dienām, bet darbos ar bīstamām iekārtām vai paaugstinātas bīstamības darbos - ilgāk par četrdesmit piecām dienām.

1.3. Instruktažu organizē darba, izglītojamiem - mācību laikā, atvēlot pietiekami daudz laika pilnīgam un kvalitatīvam materiāla izklāstam, praktisko metožu un paņēmieni apguvei, kā arī zināšanu pārbaudei.

1.4. Nodarbinātā pienākumi:

1.4.1. veikt tikai to darbu kurā apmācīts un instruēts darba drošībā;

1.4.2. ievērot iekšējos kārtības noteikumus (IKN);

1.4.3. izmantot tikai tos instrumentus un palīgierīces, ko paredz darba veikšanas tehnoloģija;

1.4.4. ievērot ražotāja nosacījumus iekārtu lietošanai;

1.4.5. lietot kolektīvās aizsardzības līdzekļus, kā arī nodarbinātā rīcībā nodotos individuālās aizsardzības līdzekļus (IAL) un pēc lietošanas veikt attiecīgo aizsardzības līdzekļu un cita aprīkojuma apkopi nepieciešamajā apjomā, kā arī novietot tos tiem paredzētajā vietā;

1.4.6. ievērot drošības zīmes, kā arī lietot drošības ierīces, ar ko apgādāts darba aprīkojums un darba vieta;

1.4.7. patvaļīgi nepārvietot rokas instrumentus, kā arī patvaļīgi nemainīt tiem paredzētās atrašanās vietas;

1.5. nodarbinātais ir tiesīgs atteikties veikt darbu, ja darba devējs nav nodrošinājis nekaitīgus un drošus darba apstākļus.

1.6. Drošus darba paņēmienus ierāda tiešais darba vadītājs.

2. Prasības darba vietas iekārtošanai un tehnoloģiskā procesa organizācijai

2.1. Rokas instrumenti ir darba rīki, ko galvenokārt izmanto individuāli un, kuru darbināšanai nepieciešams tikai cilvēka kustību spēks.

2.2. Katram rokas instrumentam ražotājs ir izstrādājis tā pareizu lietošanas instrukciju, nodarbinātam ir jāiepazīstas ar katra konkrēta rokas instrumenta pielietojuma nosacījumiem;

2.2.1. drošu lietošanu, darba paņēmienus parāda tiešais darba vadītājs;

2.3. pie rokas instrumentiem pieskaitāmi: skrūvgrieži, knaibles, uzgriežņu atslēgas, āmuri, vīles, šķēres, kalti, cirvjī, rokas ēveles, rokas urbjašāmas, griezējinstrumenti - urbji u.c. nemehanizēti instrumenti.

2.4. rokas instruments ir paredzēts darbam gan telpās, gan ārpus tām;

2.5. iekārtojot darba vietu, ņemt vērā darba specifiku un rokas instrumentus izvietot parocīgi, atbilstoši veicamajam darbam;

2.7. pirms darba uzsākšanas vizuāli novērtēt rokas instrumenta vizuālo kārtību;

2.8. aizliegts uzsākt darbu vai turpināt veikt darbu ar bojātu rokas instrumentu;

2.9. par bojājumu nekavējoši informēt tiešo darba vadītāju;

2.10. darba vieta katram nodarbinātajam pašam ir jāuztur kārtībā, darba instrumenti ir jānovieto tiem paredzētās vietās, kā arī no instrumentiem jānotīra putekļi / darba procesā radušās tehnoloģiskās atliekas;

2.11. rokas instrumentus nodarbinātais ikdienas darba procesā uzrauga pats, ja darba specifika pieprasa tos asināt, tad nodarbinātais ir apmācīts to veikt (galdniecības instrumentiem: kaltam, ēveles nažiem u.c.), **drošus un pareizus asināšanas paņēmienus ierāda tiešais darba vadītājs;**

2.11.1. kalnu asina analogiski ēveles naža asināšanai - asina ar mitru slīpripi un pieslīpē ar rupju un pēc tam ar smalko galodu, atbilstoši nepieciešamajam asinājuma leņķim;

2.11.2. ēvelnažus nedrīkst asināt ar sausu slīpripi, smirģeļa vai korunda slīpripi, optimālais slīpripas rotācijas ātrums ir 70-80 apgr./min.;

2.11.3. cirvi asina ar smilšakmens vai smirģeļa tecilripām, var izmantot arī abrazīvās slīpripas; slīpripas rotācijas ātrumam jābūt 50-120 apgr./min.; jāasina ar mitrām tecilripām; asmeni pieslīpē ar galodu;

2.11.4. rokzāģus asina ar atbilstošām vīlēm, zāģis ir ass, ja zobu virsotnes nespīd.

3. Veselībai kaitīgie un bīstamie darba vides riska faktori, to pieļaujamās normas

- 3.1. Gaisa temperatūras normas: ziemas periodā no +16 līdz +23 grādi C;
vasaras periodā no +16 līdz +27 grādi C;
- 3.2. Relatīvais mitrums: diapazonā no 30 līdz 70%;
- 3.3. Gaisa kustības ātrums: nepārsniedzot 0,4 m/s;
- 3.4. Darba vietas apgaismojums: ne mazāks par 300lx, pēc darba vietas un veida (skatīt MK noteikumu Nr.359 no 2009.gada 28.aprīļa 2.pielikumu "Iekštelpu apgaismojuma līmeņi atkarībā no darba vietas un darba veida").
- 3.5. Apgaismojuma līmenis darba vietā var būt augstāks, bet tas nedrīkst radīt nelaimes gadījuma risku, tai skaitā paaugstinātu redzes sasprindzinājumu un apžilbinājumu.
- 3.6. Darbā ar rokas instrumentiem, būtiskākie riska faktori:
 - 3.6.1. sitieni, cirtieni, nobrāzumi;
 - 3.6.2. redzes kaitējuma risks;
 - 3.6.3. putekļi;
 - 3.6.4. apgaismojums;
 - 3.6.5. mikroklīmats un atmosfēras iedarbība;
 - 3.6.6. kritieni, paslīdēšana, aizķeršanās;
 - 3.6.7. darba pozas (sēdus, stāvus, liekti u.c.);
 - 3.6.8. fiziska piepūle, monotons darbs;
 - 3.6.9. iespējams kontakts ar elektrību, to vadošiem materiāliem.

4. Kolektīvie un individuālie aizsardzības līdzekļi

- 4.1. Kolektīvās aizsardzības līdzekļi (KAL) ir līdzekļi, kas paredzēti divu un vairāku nodarbināto vienlaicīgai aizsardzībai pret darba vides riska faktoru bīstamo un kaitīgo iedarbību (ventilācijas sistēma, apgaismojuma sistēma, norobežojumi, drošības zīmes, drošības krāsojumi un uzraksti, lentas, līnijas u.t.l.);
- 4.2. Individuālās aizsardzības līdzekļi (LAL) ir individuālie līdzekļi viena nodarbinātā aizsardzībai pret darba vides riska faktoru bīstamo un kaitīgo iedarbību;
- 4.3. Darbam ar rokas instrumentiem, *atkarībā no darba specifikas*, nepieciešamie IAL:
 - 4.3.1. cimdi;
 - 4.3.2. aizsargbrilles;
 - 4.3.3. respirators;
 - 4.3.4. aizsargapģērbs, tai skaitā galvas aizsargs (pēc darba specifikas: darba cepure, ķivere);
 - 4.3.5. aizsargapavi;
 - 4.3.6. papildus apgaismojums.

5. Darba aizsardzības prasības darbu uzsākot

- 5.1. Pirms darba uzsākšanas:
 - 5.1.1. rokas instrumenta vizuāla apskate;
 - 5.1.2. rokas instrumentu pārbaude paņemot rokā, rokturu stabilitātes pārbaude.
- 5.2. Rokas instrumenta lietošanas prasības:

- 5.2.1. instrumentam jābūt atbilstoši ražotāja nosacījumiem;
- 5.1.3. jābūt drošām stiprinājumu vietām, kas stiprina mezglus un detaļas.
- 5.2. darba vietas un IAL sagatavošana darbam;
- 5.3. gadījumi, kad aizliegts uzsākt darbu ievērošana.

6. Ugunsdrošības prasības

- 6.1. ievērot vispārējās ugunsdrošības prasības;
- 6.2. ievērot IKN (īpaši - smēķēšanas nosacījumus);
- 6.3. nodrošināt brīvu pieeju ugunsdzēsības līdzekļiem un elektrības sadales skapjiem.

7. Rokas instrumentu pamatprasības

- 7.1. efektīvi jāveic funkcijas, kurām tie ir paredzēti;
- 7.2. jābūt proporcionāliem attiecībā pret lietotāja izmēriem;
- 7.3. jābūt samērotiem ar lietotāja spēku un izturību;
- 7.4. līdz minimumam jāsamazina lietotāja nogurums;
- 7.5. nemehanizētā instrumenta roktura formai jābūt piemērotai rokas satvēriena dabiskajam stāvoklim, atbilstošam paredzētajam darbam (ražotāji piedāvā arī labroču un kreīļu darba instrumentus).

8. Kārtība, kādā ziņo par konstatētiem rokas instrumentu bojājumiem

- 8.1. konstatējot bojājumu, neuzsākt darbu/ pārtraukt darbu;
- 8.2. neatliekami ziņot tiešajam darba vadītājam.

9. Kārtība, kādā ziņo par notikušu nelaimes gadījumu darba vietā

- 9.1. Pirmām paziņo tiešajam darba vadītājam;
- 9.2. pēc traumas, nelaimes gadījuma rakstura/smaguma - neatliekamajai medicīniskai palīdzībai pa tālruni 113, ugunsdzēsības un glābšanas dienestam pa tālruni 112.
- 9.3. uzņēmuma/iestādes administrācijai, vadītājam;
- 9.4. Valsts darba inspekcijai.
- 9.5. vieglas traumas gadījumā ziņo tiešajam darba vadītājam, ja pieejams - vietējam medicīnas darbiniekam, tiek sniegta pirmā palīdzība: brūces apstrāde, plāksteru uzlīmēšana.

10. Atbildība par darba drošības instrukcijas (DPI) neievērošanu

- 10.1. Par DDI prasību neievērošanu, darba disciplīnas pārkāpumiem, atkarībā no pārkāpuma rakstura un sekām, kas radušās pārkāpuma rezultātā pēc spēkā esošās likumdošanas, vainīgai personai piemērojama paredzētā disciplinārā, civiltiesiskā vai kriminālā atbildība.

11. Darba aizsardzības prasības, veicot darbu

- 11.1. darbā ar rokas instrumentiem - drošu darba paņēmieni pielietošana;
- 11.2. individuālo aizsardzības līdzekļu (IAL) lietošana;

11.3. strādājot ar rokas instrumentiem matiem jābūt savākti, lai netraucētu darba procesam;

11.4. ***katrs rokas darba instruments jāizmanto tikai ražotāja paredzēto darbību īstenošanai;***

11.5. darba aizsardzības prasības darbā ar skrūvgriezi, uzgriežņu atslēgu, āmuru:

11.4.1. lietojot skrūvgriezi - jāseko, lai tā izmērs un forma būtu piemērota skrūvei;

11.4.2. nedrīkst lietot uzgriežņu atslēgas ar nolietotām vai deformētām skavām;

11.4.3. jālieto uzgriežņu atslēga, kuras izmēri atbilst uzgriežnim vai skrūvei, kas jāpievelk vai jāatskrūvē;

11.4.4. lai pievilktu vai atskrūvētu uzgriežņus vai skrūves, nedrīkst lietot knaibles;

11.4.5. ar āmuru nedrīkst sist pa citu instrumentu, lai veicinātu darbību;

11.4.6. āmuru nedrīkst izmantot kā lauzni;

11.4.7. lietojot āmuru, ir jācenšas sist pa darba virsmu ar visu āmura pieri.

12. Darba aizsardzības prasības beidzot darbu

12.1. Sakārtot darba vietu, novākt instrumentus un palīgieiřes. Novietot tos tiem paredzētajās vietās;

12.2. novilkt aizsargtērpu un IAL, attīrīt tos no putekļiem un netīrumiem, novietot tos tiem paredzētajās vietās;

12.3. pēc darba ievērot personiskās higiēnas prasības;

12.4. paziņot tiešajam darba vadītājam par pamanītiem traucējumiem vai aizdomām par iespējamo instrumenta bojājumu.

13. Darba aizsardzības prasības ārkārtas situācijās

13.1. ugunsgrēka gadījumā nekavējoties darbs jāpārtrauc un jāveic pasākumi ugunsgrēka dzēšanai. Ja ugunsgrēku nevar nodzēst pašu spēkiem, tad jāizsauc Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests pa tālruni 112, nosaucot ugunsgrēka vietas adresi, savu vārdu, uzvārdu, telefona numuru, klausuli pirmais noliek operators;

13.2. rodoties bīstamībai, kas var izsaukt nelaimes gadījumu, darbs nekavējoties jāpārtrauc un jābrīdina citi tuvumā strādājošie;

13.3. traumas vai nelaimes gadījumā cietušajam nekavējoši jāsniedz pirmā palīdzība vai jāizsauc Neatliekamā medicīniskā palīdzība pa tālruni 113, uzrādot nelaimes gadījuma precīzu adresi, cietušā vārdu, uzvārdu, vecumu un savu vārdu, uzvārdu;

13.4. par darba laikā iegūtajām traumām nekavējoties jāziņo administrācijai;

13.5. notikuma vieta jā saglabā pēc nelaimes gadījuma izveidojušā situācijā, to izmainīt drīkst tikai gadījumā, ja tas saistīts ar palīdzības sniegšanu vai objektīvu traucējumu, kad cietušo nedrīkst atstāt notikuma vietā.

14. *Spēku zaudējusi DDI -12- 2012 "Darbam ar rokas instrumentiem".*

Sagatavoja LVT darba aizsardzības speciālists